

ח הרי מפרש בתורה ובנביא, שאין הקדוש ברוך הוא גוף וגויה: שנאמר "כי ה' אלהיכם, הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת" (ראה דברים ד, לט; יהושע ב, יא), והגוף לא יהיה בשני מקומות. ונאמר "פי לא ראיתם, כל-תמונה" (דברים ד, טו), ונאמר "ואל-מי תדמיוני, ואשונה" (ישעיהו מ, כה); ואלו הנה גוף, הנה דומה לשאר גופים.

פרק א

ט אם כן מה הוא זה שנאמר בתורה "ותחת רגליו" (שמות כד, י), "כתבים באצבע אלהים" (שמות לא, יח; דברים ט, י), "יד-ה'" (שמות ט, ג; במדבר יא, כג; דברים ב, טו), "עיני ה'" (דברים יא, יב), "אזני ה'" (במדבר יא, א; במדבר יא, יח), וכיוצא בדברים הללו--הכל לפי דעתן שלבני אדם הוא, שאינן מכירין אלא הגופות; ודברה תורה כלשון בני אדם. והכל כנויים הם, כמו שנאמר "אם-שנותי ברק חרב" (דברים לב, מא), וכי חרב יש לו ובחרב הוא הורג; אלא משל, והכל משל.

י ראה לדבר זה, שנביא אחד אמר שראה הקדוש ברוך הוא "לבושה כתלג חור" (דניאל ז, ט), ואחר ראהו "חמוץ בגדים מבצרה" (ישעיהו סג, א); ומשה רבנו עצמו ראהו על הים כגבור עושה מלחמה, ובסיני כשליח צבור עטוף. לומר שאין לו דמות וצורה, אלא הכל במראה הנבואה ובמחזה. ואמתת הדבר, אין דעתו שלאדם יכולה להשיג ולחקור; וזה הוא שאמר הכתוב "החקר אלוה, תמצא; אם עד-תכלית שדי, תמצא" (איוב יא, ז).

יא [י] מה הוא זה שבקש משה רבנו להשיג כשאמר "הראני נא, את-כבודך" (שמות לג, יח)--בקש לידע אמתת המצא שלהקדוש ברוך הוא, עד שיהיה ידע בלבו כמו ידיעת אחד מן האנשים שראה פניו ונחקה צורתו בקרבו, שנמצא אותו האיש נפרד בדעתו משאר האנשים; כך בקש משה רבנו להיות מציאת הקדוש ברוך הוא נפרדת בלבו משאר מציאת הנמצאים, עד שידע אמתת המצא כמה שהיא. והשיבו ברוך הוא שאין כוח בדעת האדם החי שהוא מחבר מגוף ונפש, להשיג אמתת דבר זה על בריו.

יב והודיעו ברוך הוא מה שלא ידע אדם לפניו ולא ידע לאחריו, עד שהשיג אמתת המצא דבר שנפרד הקדוש ברוך הוא בדעתו משאר הנמצאים, כמו שיפרד אחד מן האנשים שראה אחריו, והשיג כל גופו ומלבושו בדעתו משאר האנשים; ועל דבר זה רמז הכתוב, ואמר "וראית, את-אחרי; ופני, לא יראו" (שמות לג, כג).

יג [יא] וכיון שנתברר שאינו גוף וגויה, יתבאר שלא יארעו ולא אחד ממארעות הגוף; לא חבור ולא פרוד, ולא מקום ולא מדה, ולא עליה ולא ירדה, ולא ימין ולא שמאל, ולא פנים ולא אחור, ולא ישיבה ולא עמידה. ואינו מצוי בזמן, עד שיהיה לו ראשית ואחרית ומנן שנים; ואינו משתנה, שאין לו דבר שיגרם לו שנוי.

יד ואין לו לא מות ולא חיים כפי הגוף החי, ולא סכלות ולא חכמה כחכמת האיש החכם, לא שינה ולא הקיצה, ולא כעס ולא שחוק, ולא שמחה ולא עצבות, ולא שתיהק

א יסוד היסודות ועמוד החכמות, לידע שיש שם מצוי ראשון. והוא ממציא כל הנמצא; וכל הנמצאים מן שמים וארץ ומה ביניהם, לא נמצאו אלא מאמתת המצא. [ב] ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי, אין דבר אחר יכול להמצאות. [ג] ואם יעלה על הדעת שאין כל הנמצאים מלבדו מצויים, הוא לבדו יהיה מצוי ולא יבטל הוא לבטולם; שכל הנמצאים צריכין לו; והוא ברוך הוא אינו צריך להם, ולא לאחד מהם.

ב לפיכך אין אמתתו כאמתת אחד מהם. [ד] הוא שהנביא אמר "וה' אלהים אמת" (ירמיהו י, י)--הוא לבדו האמת, ואין לאחר אמת כאמתו. והוא שהתורה אומרת "אין עוד, מלבדו" (דברים ד, לה), כלומר אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו.

ג [ה] המצוי הזה--הוא אלוה העולם, אדון כל הארץ. והוא המנהיג הגלגל בכוח שאין לו קץ ותכלית, בכוח שאין לו הפסק, שהגלגל סובב תמיד, ואי אפשר שיסב בלא מסבב; והוא ברוך הוא המסבב אותו, בלא יד ולא גוף.

ד [ו] וידיעת דבר זה מצות עשה, שנאמר "אנכי ה' אלהיך" (שמות כ, ב; דברים ה, ו). וכל המעלה על דעתו שיש שם אלוה אחר, חוץ מזה--עובר בלא תעשה, שנאמר "לא-יהיה לך אלהים אחרים, על-פני" (שמות כ, ב; דברים ה, ו); וכפר בעיקר, שזה הוא העיקר הגדול שהכל תלוי בו.

ה [ז] אלוה זה אחד הוא--אינו לא שנים ולא יתר על שנים, אלא אחד, שאין כיחודו אחד מן האסדים הנמצאים בעולם: לא אחד כמין שהוא כולל אסדים הרבה, ולא אחד כגוף שהוא נחלק למחלקות ולקצוות; אלא יחוד שאין יחוד אחר כמותו בעולם.

ו אלו היו האלוהות הרבה--היו גופין וגויות, מפני שאין הנמנין השווין במציאתן נפרדין זה מזה אלא במארעין שיארעו הגופות והגויות. ואלו היה היוצר גוף וגויה--היה לו קץ ותכלית, שאי אפשר להיות גוף שאין לו קץ. וכל שיש לו קץ ותכלית, יש לכוחו קץ וסוף.

ז ואלהינו ברוך שמו, הואיל וכוחו אין לו קץ ואינו פוסק, שהרי הגלגל סובב תמיד, אין כוחו כוח גוף. והואיל ואינו גוף, לא יארעו מארעות הגופות כדי שיהא נחלק ונפרד מאחר; לפיכך אי אפשר שיהיה אלא אחד. וידיעת דבר זה--מצות עשה, שנאמר "ה' אלהינו, ה' אחד" (דברים ו, ד).

ולא דבור כדבור האדם. כה אמרו חכמים, אין למעלה לא ישיבה ולא עמידה, לא ערף ולא עפוי.

טו [יב] והואיל והדבר כה הוא, כל הדברים הללו וכיוצא בהן שנאמרו בתורה ובדברי נביאים--הכל משל ומליצה הם, כמו שנאמר "יושב בשמים, ישחק" (תהילים ב, ד), "כעסוני בהבליהם" (דברים לב, כא), "כאשר-שש ה'" (דברים כח, ג), וכיוצא בהן. על הכל אמרו חכמים, דברה תורה כלשון בני אדם. וכן הוא אומר "האיתי הם מקעסים" (ירמיהו ז, יט); הרי הוא אומר "אני ה', לא שנית" (מלאכי ג, ו), ואלו היה פעמים פועם ופעמים שמת, היה משתנה. וכל הדברים האלו אינם מצויים אלא לגופים האפלים השפלים, "שכני בתי-חמר--אשר-בעפר יסודם" (איוב ד, יט). אבל הוא ברוך הוא יתעלה ויתרומם, על כל זה.

פרק ב

א האל הנכבד והנורא הזה--מצוה לאהבו וליראה ממנו, שנאמר "ואהבת, את ה' אלהיך" ([דברים ו, ד](#); [דברים יא, א](#) ונאמר "את-ה' אלהיך תירא") ([דברים ו, ג](#); [דברים יב, א](#)). [ב] והיאך היא הדרך לאהבתו, ויראתו: בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהם חכמתו שאין לה ערך ולא קץ--מיד הוא אוהב ומשבח ומפארו ומתאווה תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמו שאמר דויד "צמאה נפשי, לאלהים--לאל חי" ([תהילים מב, ג](#)).

ב וכשמחשב בדברים האלו עצמן, מיד הוא נרתע לאחוריו, וירא ויפחד וידע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה, עומד בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דויד "כי-אראה שמיך . . . מה-אנוש כי-תזכרו" ([תהילים ת, ד](#)).

ג ולפי הדברים האלו אני מבאר כללים גדולים ממעשה רבון העולמים, כדי שיהיו פתח למבין לאהב את השם, כמו שאמרו חכמים בענין אהבה, שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם.

ד [ג] כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו, נחלק לשלושה חלקים: מהם ברואים שהם מחברים מגלם וצורה--והם נהוים ונפסדים תמיד, כמו גופות האדם והבהמה והצמחים והמתכות. ומהם ברואים שהם מחברים מגלם וצורה, אבל אינם משתנים מגוף לגוף ומצורה לצורה כמו הראשונים, אלא צורתם קבועה בגלמם לעולם, ואינם משתנים כמו אלו--והם הגלגלים והכוכבים שבהן, ואין גלמם כשאר גלמים ולא צורתם כשאר צורות.

ה ומהם ברואים צורה בלא גלם כלל--והם המלאכים, שהמלאכים אינם גוף וגויה, אלא צורות נפרדות זו מזו. [ד] ומה הוא זה שהנביאים אומרים שראו המלאך אש,

ובעל כנפים--הכל במראה הנבואה ודרך חידה, לומר שאינו גוף ואינו כבד כגופות הכבדים, כמו שנאמר "כי ה' אלהיך, אש אכלה הוא" ([דברים ד, כו](#)), ואינו אש אלא משל. וכמו שנאמר "עשה מלאכיו, רוחות" ([תהילים קד, ד](#)).

ו [ה] ובמה יפרדו הצורות זו מזו, והרי אין גופין--לפי שאין שווין במציאתן, אלא כל אחד מהן למטה ממעלתו שלחברו והוא מצוי מפוחו זה למעלה מזה; והכל נמצאים מפוחו שלהקדוש ברוך הוא וטובו. וזה הוא שרמז שלמה בחכמתו ואמר "כי גבה מעל גבה, שמר, וגבהים, עליהם" ([קהלת ה, ז](#)).

ז [ו] זה שאמרנו למטה ממעלתו, אינה מעלת מקום כמו אדם שיושב למעלה מחברו; אלא כמו שאומרים בשני חכמים שאחד גדול מחברו בחכמה, שהוא למעלה ממעלתו שלזה, וכמו שאומרים בעלה, שהיא למעלה מן העלול.

ח [ז] שנוי שמות המלאכים, על שם מעלותם היא; ולפיכך נקראים חיות הקדש והם למעלה מן הכל, אופנים, ואראלים, וחסמלים, ושרפים, ומלאכים, ואלהים, ובני אלהים, וכרובים, ואישים.

ט כל אלו עשרה השמות שנקראו בהם המלאכים, על שם עשר מעלות שלהם הם. ומעלה שאין למעלה ממנה אלא מעלת האל ברוך הוא, היא מעלת הצורות שנקראת חיות; לפיכך נאמר בנבואה, שהן תחת הכסא. ומעלה עשירית, היא מעלת הצורה שנקראת אישים, והם המלאכים שמדברים עם הנביאים ונראים להם במראה הנבואה; לפיכך נקראו אישים, שמעלתם קרובה ממעלת דעת האדם.

י [ח] וכל הצורות האלו חיים ומפירים את הבורא, ויודעין אותו דעה גדולה עד למאוד. כל צורה וצורה לפי מעלתה, לא לפי גדלו. אפלו מעלה הראשונה אינה יכולה להשיג אמתת הבורא כמה שהיא, אלא דעתה קצרה להשיג.

יא אבל משגת ויודעת יתר, ממה שמשגת ויודעת צורה שלמטה ממנה; וכן כל מעלה ומעלה, עד מעלה עשירית. ומעלה עשירית גם היא יודעת הבורא, דעה שאין פוח בני אדם המחברין מגלם וצורה יכול להשיג ולידע קמותה. והכל אין יודעין את הבורא, כמו שהוא יודע עצמו.

יב [ט] כל הנמצאים חוץ מן הבורא, מצורה הראשונה עד יתוש קטן שיהיה בטבור הארץ--הכל מפוח אמתו נמצאו. ולפי שהוא יודע עצמו ומכיר גדלו ותפארתו ואמתו, הוא יודע הכל ואין דבר נעלם ממנו.

יג [י] הקדוש ברוך הוא מכיר אמתו, ויודע אותה קמות שהיא. ואינו יודע בדעה שהיא חוץ ממנו כמו שאנו יודעין, שאין אנו יודענו אחד. אבל הבורא--הוא יודענו וסיו אחד,

מכל צד ומכל פנה: שאלמלא היה חי בחיים ויודע בדעה, היו שם אלוהות הרבה-- הוא וס'יו ודעתו; ואין הדבר כן, אלא אחד מכל צד ומכל פנה ובכל דרך יחיד.

יד נמצאת אומר: הוא היודע, והוא הידוע, והוא הדעה עצמה-- הכל אחד. ודבר זה-- אין כוח בפה לאמרו ולא באזן לשמעו ולא בלב האדם להכירו, על כריו. ולפיכך אומרים "חי פרעה" [בראשית מב, טו](#); [בראשית מב, טז](#) ("חי נפשך") [שמואל א א, כו](#); ועוד הרבה, בצירה), ואין אומרים חי ה' אלא "חי-ה") [שופטים חי, ט](#); ועוד הרבה, בפתח)-- שאין הבורא וס'יו שנים כמו חיי הגופות החיים, או כחיי המלאכים.

טו לפיכך אינו מכיר הברואים ויודעם מחמת הברואים, כמות שאנו יודעים אותם, אלא מחמת עצמו ידעם; לפיכך מפני שהוא יודע עצמו, ידע הכל-- שהכל נסמך בהיותו לו.

טז [יא] דברים אלו שאמרנו בענין זה בשני פרקים אלו, כמו טפה מן הים הן ממה שצריך לבאר בענין זה. ובאור כל העיקרים שבשני פרקים אלו-- הוא הנקרא מעשה מרובה.

יז [יב] צו חכמים הראשונים שלא לדרש בדברים אלו אלא לאיש אחד בלבד, והוא שהיה חכם ומבין מדעתו. ואחר כך מוסרין לו ראשי הפרקים, ומודיעין אותו שמץ מן הדבר; והוא מבין מדעתו, ויודע סוף הדבר ועמקו.

יח ודברים אלו דברים עמוקים הם עד למאוד, ואין כל דעת ודעת ראיה לסכל. ועליהן אמר שלמה בחכמתו דרך משל, "כבשים ללבושך" [משלי כז, כו](#); (כך אמרו חכמים בפרוש משל זה, דברים שהן כבשונו שלעולם יהיו ללבושך, כלומר לך לבדך, ואל תדרש אותן ברבים. ועליהם אמר "היו-לך לבדך; ואין לזרים, אתה) [משלי ה, ז](#). (ועליהן אמר "דבש וחלב תחת לשונך" [שיר השירים ד, יא](#); (כך פרשו חכמים הראשונים, דברים שהן כדבש וחלב, יהיו תחת לשונך).

פרק ג

א והגלגלים, הם הנקראים שמים ורקיע וזבול וערבות; והם תשעה גלגלים-- גלגל הקרוב ממנו הוא גלגל הירח, והשני שלמעלה ממנו גלגל שבו הכוכב הנקרא כוכב, וגלגל שלישי שלמעלה ממנו שבו נגה, וגלגל רביעי שבו חמה, וגלגל חמישי שבו מאדים, וגלגל ששי שבו כוכב צדק, וגלגל שביעי שבו שבתאי, וגלגל שמיני שבו שאר כל הכוכבים שנראים ברקיע, וגלגל תשיעי הוא גלגל החוזר בכל יום ממזרח למערב.

ב והוא המקיף את הכל ומסבב את הכל. וזה שתראה כל הכוכבים כאלו הן כולן בגלגל אחד ואף על פי שיש בהם זה למעלה מזה, מפני שהגלגלים טהורים וזכים כזכוכית וכספיר; ולפיכך ראין כוכבים שבגלגל השמיני מתחת גלגל הראשון.

ג [ב] כל גלגל וגלגל משמנות הגלגלים שבהם הכוכבים, נחלק לגלגלים הרבה זה למעלה מזה כמו גלדי בצלים: מהם גלגלים סובבים ממערב למזרח, ומהם סובבים ממזרח למערב כמו הגלגל החוזר התשיעי. וכלם, אין ביניהן מקום פנוי.

ד [ג] כל הגלגלים, אינם לא קלים ולא כבדים. ואין להם לא עין אדם ולא עין שחור ולא שאר עינות; וזה שאנו ראין אותן כעין התכלת, למראית העין בלבד הוא, לפי גבה האויר. וכן אין להם לא טעם ולא ריח, לפי שאין אלו המארעים מצויים אלא בגופות שלמטה מהם.

ה [ד] כל הגלגלים האלו המקיפין את העולם כולו-- הן עגולין כדור, והארץ תלויה באמצע. ויש למקצת מן הכוכבים, גלגלים קטנים שהן קבועין בהן; ואין אותם הגלגלים מקיפין את הארץ, אלא גלגל קטן שאינו מקיף קבוע בגלגל גדול המקיף.

ו [ה] מספר כל הגלגלים המקיפין את כל העולם, שמונה עשר; ומספר כל הגלגלים הקטנים שאינם מקיפין, שמונה. וממהלך הכוכבים וידיעת שעור סביבתן בכל יום ובכל שנה ונטיתן לרוח צפון ורוח דרום ומגבהן מעל הארץ וקריבתן, יודע מספר כל אלו הגלגלים, וצורת הליכתן, ודרך הקפתן. וזו היא חכמת חשבון תקופות ומזלות, וספרים רבים חברו בה חכמי יון.

ז [ו] גלגל התשיעי שהוא מקיף את הכל-- חלקוהו החכמים הקדמונים לשנים עשר חלק, כל חלק וחלק העלו לו שם על שם צורה שתראה בו מן הכוכבים שלמטה ממנו שהם מכונים תחתיו; והם המזלות-- ששמותם טלה, שור, תאומים, סרטן, ארז, בתולה, מאזניים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים.

ח [ז] גלגל התשיעי עצמו, אין בו לא חלקה ולא צורה מכל הצורות האלו ולא כוכב, אלא בחבור הכוכבים שבגלגל שמיני הוא שראה בכוכבים גדולים שבו תבנית הצורות האלו, או קרוב מהן.

ט ואלו השנים עשרה צורות, לא היו מכונות כנגד אותן החלקים אלא בזמן המבול, שבו העלו להן שמות אלו; אבל בזמן הזה, כבר סבבו מעט, לפי שכל הכוכבים שבגלגל שמיני כלם סובבים כמו השמש והירח, אלא שהן סובבין בכבדות. וחלק שתהלה השמש כנגדו ביום אחד, ילך כנגדו כל כוכב מהן בקרוב משבעים שנה.

י [ח] כל הכוכבים הנראים-- יש מהן כוכבים קטנים שהארץ גדולה מאחד מהן, ויש מהן כוכבים שכל אחד מהן גדול מן הארץ כמה פעמים. והארץ גדולה מן הירח כמו

ארבעים פעמים, והשמש גדולה מן הארץ כמו מאה ושבעים פעמים; נמצא היום אחד מששת אלפים ושמונה מאות מן השמש בקרוב. ואין בכל הפוכבים, כוכב גדול מן השמש ולא קטן מכוכב שבגלגל שני.

יא [ט] כל הפוכבים והגלגלים, כלם בעלי נפש ודעה והשכל הם; והם חיים ועומדים ומכירים את מי שאמר והיה העולם, כל אחד ואחד לפי גדלו ולפי מעלתו משבחים ומפארים ליוצרים כמו המלאכים. וכשם שמכירים את הקדוש ברוך הוא, כך מכירים את עצמן ומכירים את המלאכים שלמעלה מהן. ודעת הפוכבים והגלגלים, מעוטה מדעת המלאכים וגדולה מדעת בני האדם.

יב [י] ברא האל למטה מגלגל היום, גלם אחד שאינו כגלם הגלגלים; וברא ארבע צורות לגלם זה, ואינם כצורת הגלגלים. ונקבעה כל צורה וצורה במקצת גלם זה.

יג צורה ראשונה, צורת האש נתחברה במקצת גלם זה ונהיה משניהם גוף האש; וצורה שנייה, צורת הרוח נתחברה במקצתו ונהיה משניהם גוף הרוח; וצורה שלישית, צורת המים נתחברה במקצתו ונהיה משניהם גוף המים; וצורה רביעית, צורת הארץ נתחברה במקצתו ונהיה משניהם גוף הארץ.

יד נמצא למטה מן הרקיע, ארבעה גופין מחלקין זה למעלה מזה, וכל אחד ואחד מקיף את שלמטה ממנו מכל רוחותיו כמו גלגל. הגוף הראשון הסמוך לגלגל היום, הוא גוף האש; למטה ממנו, גוף הרוח; למטה ממנו, גוף המים; למטה ממנו, גוף הארץ. ואין ביניהם מקום פנוי בלא גוף, כלל.

טו [יא] ארבעה גופות האלו--אינם בעלי נפש ואינם יודעין ולא מכירין, אלא כגופים מתים; ויש לכל אחד ואחד מהם, מנהג שאינו יודעו ולא משיגו ואינו יכול לשנותו. וזה שאמר דוד "הללו את-ה', מן-הארץ--תנינים, וכל-תהמות. אש ובדר) ["תהלים קמח, ז-ח](#)--(ענין הדברים, הללוהו בני אדם מגבורותיו שתראו באש ובשר ברואים שתראו למטה מן הרקיע, שגבורתם תמיד נפרת, לקטן ולגדול.

פרק ד

א ארבעה גופים האלו שהן אש ורוח ומים וארץ, הם יסודות כל הנבראים למטה מן הרקיע; וכל שיהיה מאדם ובהמה ועוף ורמש ודג וצמח ומתכת ואבנים טובות ומרגליות ושאר אבני בנין והרים וגושי עפר--הכל, גלמו מחבר מארבע יסודות האלו.

ב נמצאו כל הגופים שלמטה מן הרקיע, חוץ מארבע יסודות האלו, מחברים מגלם וצורה, וגלם שלהם מחבר מארבע יסודות אלו; אבל כל אחד מארבע יסודות, אינו מחבר אלא מגלם וצורה בלבד.

ג [ב] דרך האש והרוח, להיות מהלכם ממטה מטבור הארץ למעלה כלפי הרקיע; ודרך המים והארץ, להיות מהלכם מתחת הרקיע למטה לאמצע--שאמצע הרקיע, הוא המטה שאין למטה ממנו. ואין הלוחם בדעתם ולא בחפצם, אלא מנהג שנקבע בהם וטבע שנטבע בהם.

ד טבע האש חם יבש, והוא קל מכלם; והרוח חם לח; והמים קרים לחים; והארץ יבשה קרה, והיא כבדה מכלם. והמים קל ממנה, לפיכך נמצא למעלה מן הארץ; והרוח קל מן המים, לפיכך הוא מרחף על פני המים; והאש קל מן הרוח.

ה ומפני שהם יסודות לכל גופים שבתחת הרקיע, ימצא כל גוף וגוף מאדם ובהמה וחייה ועוף ודג וצמח ומתכת ואבן, גלמו מחבר מאש ורוח ומים ועפר; וארבעתן יתערבו ביחד וישתנה כל אחד מהם בעת הערוב, עד שימצא המחבר מארבעתן אינו דומה לאחד מהן כשהוא לבדו. ואין במערב מהן, אפילו חלק אחד שהוא אש בפני עצמה או מים בפני עצמן או ארץ בפני עצמה או רוח בפני עצמה; אלא הכל נשתנו, ונעשו גוף אחד.

ו וכל גוף וגוף המחבר מארבעתן, ימצא בו קר וחם לח ויבש פאחד. אבל יש מהם גופים שיהיה בהם חזקה מיסוד האש כמו בעלי נפש חיה, לפיכך יראה בהם החם יתר; ויש מהם גופים שיהיה בהם חזקה מיסוד הארץ כמו האבנים, לפיכך יראה בהם היבש הרבה.

ז ועל הדרך הזה, ימצא גוף חם יתר מגוף אחר חם, וגוף יבש יתר מגוף אחר יבש. וכן ימצא גופים, יראה בהם הקר בלבד; וגופים, יראה בהם הלם בלבד. וגופים, יראה בהם הקר והיבש פאחד בשונה, או הקר והלם פאחד בשונה, או החם והיבש פאחד בשונה, או החם והלם פאחד בשונה. לפי רב היסוד שהיה בעיקר הפערב, יראו מעשה אותו היסוד וטבעו בגוף המערב.

ח [ג] וכל המחבר מארבע יסודות אלו, להם הוא נפרד בסוף. יש שהוא נפרד לאחר ימים אחדים, ויש שהוא נפרד לאחר שנים רבים; וכל שנתחבר מהם--אי אפשר שלא יפרד להם, אפילו הזקב והאדם: אי אפשר שלא יפסד ויחזר ליסודותיו, ויחזר מקצתו לאש ומקצתו למים ומקצתו לרוח ומקצתו לארץ.

ט [ד] הואיל וכל הנפרד לאלו יפרד, למה נאמר לאדם "ואל-עפר תשוב) ["בראשית ג, יט](#)--(לפי שרבו בנינו מן העפר. ולא כל הנפסד, כשיפסד, מייד יחזר לארבע היסודות; אלא יפסד ויחזר לדבר אחר, ודבר אחר לדבר אחר, וסוף הדברים יחזר ליסודות. ונמצאו כל הדברים חוזרין חלילה.

י [ה] ארבעה יסודות אלו, משתנים זה לזה תמיד בכל יום ובכל שעה--מקצתן, לא כל גופן. כיצד: מקצת הארץ הקרובה מן המים, משתנית ומתפוררת ונעשית מים; וכן

מקצת המים הסמוכין לרוח, משתנים ומתמסמסין והווין רוח; וכן הרוח, מקצתו הסמוך לאש משתנה ומתחולל ונעשה אש. וכן האש, מקצתה הסמוך לרוח משתנה ומתכנס ונעשה רוח; וכן הרוח, מקצתו הסמוך למים משתנה ומתכנס ונעשה מים; וכן המים, מקצתו הסמוך לארץ משתנה ומתכנס ונעשה ארץ.

יא ושנוי זה, מעט מעט ולפי ארך הימים; ואין כל היסוד משתנה עד שיעשה כל המים רוח או כל הרוח אש, שאי אפשר שיבטל אחד מן היסודות הארבעה. אלא מקצת ישתנה מאש לרוח ומקצת מרוח לאש; וכן בין כל אחד וחברו, ימצא השנוי בין ארבעתם וחזרות חלילה.

יב [ו] ושנוי זה יהיה בסביבת הגלגל, ומסביבתו יתחברו ארבעתם ויהיה מהם שאר גלמי בני אדם ונפש חיה וצמח ואבן ומתכת. והאל נותן לכל גלם וגלם צורה הראויה לו, על ידי המלאך העשירי שהיא הצורה הנקראת אישים.

יג [ז] לעולם אין אתה רואה גלם בלא צורה, או צורה בלא גלם. אלא לב האדם--הוא שמחלק הגוף הנמצא בדעתו, ויודע שהוא מחבר מגלם וצורה, ויודע שיש שם גופים שגלמם מחבר מארבע יסודות, וגופים שגלמם פשוט ואינו מחבר מגלם אחר. והצורות שאין להם גלם, אינן נראין לעין, אלא בעין הלב הם ידועים, כמו שידענו אדון הכל בלא ראית עין.

יד [ח] נפש כל בשר, היא צורתו שנתן לו האל. והדעת היתרה המצויה בנפשו שלאדם, היא צורת האדם השלם בדעתו; ועל צורה זו נאמר בתורה "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" ["בראשית א. כו"](#), (כלומר שתהיה לו צורה היודעת ומשגת הדעות שאין להם גלם, עד שידמה להן). ואינו אומר על צורה זו הנפרת לעינים, שהיא הפה והחטם והלסתות ושאר רשם הגוף, שזו תאר שמה.

טו ואינה הנפש המצויה לכל נפש חיה, שבה אוכל ושותה ומוליד ומרגיש ומהרהר. אלא הדעה--שהיא צורת הנפש, ובצורת הנפש הכתוב מדבר. ופעמים רבות, תקרא זו הצורה נפש ורוח; ולפיכך צריך להזהר בשמות, שלא תטעה: וכל שם ושם, ילמד מעניו.

טז [ט] אין צורת הנפש הזאת מחברת מן היסודות, כדי שתפרד להם, ואינה מכוח הנשמה, עד שתהא צריכה לנשמה כמו שהנשמה צריכה לגוף; אלא מאת ה', מן השמים היא. לפיכך כשיפרד הגלם שהוא מחבר מן היסודות, ותאבד הנשמה מפני שאינה מצויה אלא עם הגוף וצריכה לגוף בכל מעשיה, לא תכרת הצורה הזאת, לפי שאינה צריכה לנשמה במעשיה--אלא יודעת ומשגת הדעות הפרודות מן הגלמים, ויודעת בורא הכל, ועומדת לעולם, ולעולמי עולמים. הוא שאמר שלמה בחכמתו, "וישב העפר על-הארץ, כשהיה; והרוח תשוב, אל-האלהים אשר נתנה" ["קהלת יב. ז"](#)).

יז [י] כל הדברים האלו שדברנו בענין זה, כמר מדלי הם; ודברים עמוקים הם, אבל אינם קלמק ענין פרק ראשון ושני. ובאור כל אלו הדברים שבפרק שלישי ורביעי, הוא הנקרא מעשה בראשית. וכן צו חכמים הראשונים, שאין דורשין גם בדברים האלו ברבים, אלא לאדם אחד בלבד מודיעים דברים אלו ומלמדין אותו.

יח [יא] ומה בין ענין מעשה מרכבה לענין מעשה בראשית--שענין מעשה מרכבה, אפילו לאחד אין דורשין בו, אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו, נותנין לו ראשי הפרקים; וענין מעשה בראשית, מלמדין אותו ליחיד, אף על פי שאינו מבין אותו מדעתו, ומודיעין אותו כל שיכול לידע מדברים אלו. ולמה אין מלמדין אותו ברבים, לפי שאין כל אדם יש לו דעת רחבה להשיג פרוש ובאור כל הדברים על ברין.

יט [יב] בזמן שאדם מתבונן בדברים אלו, ומכיר כל הברואים ממלאך וגלגל ואדם וכיוצא בו, ויראה חכמתו שלהקדוש ברוך הוא בכל היצורים וכל הברואים--מוסיף אהבה למקום, ותצמא נפשו ויכמה בשרו לאהב המקום ברוך הוא; ויירא ויפחד משפלותו ודלותו וקלותו, כשיערה עצמו לאחד מהגופות הקדושים הגדולים, וכל שכן לאחד מהצורות הטהורות הנפרדות מן הגלמים, שלא נתחברו בגלם כלל. וימצא עצמו, שהוא ככלי מלא בושא וכלמה, ריק וחסר.

כ [יג] וענין ארבעה פרקים אלו שבחמש מצוות האלו--הם שחכמים הראשונים קוראין אותן פרדס, כמו שאמרו ארבעה נכנסו לפרדס: ואף על פי שגדולי ישראל היו וחכמים גדולים היו, לא כלם היה בהן כוח לידע ולהשיג כל הדברים על ברין.

כא ואני אומר שאין ראוי להטיל בפרדס, אלא מי שנתמלא כרסו לחם ובשר; ולחם ובשר זה, הוא לידע באור האסור והמתר וכיוצא בהן משאר המצוות. ואף על פי שדברים אלו, דבר קטן קראו אותם חכמים, שהרי אמרו חכמים דבר גדול מעשה מרכבה, ודבר קטן הנה דאב"י ורבא; אף על פי כן, ראויין הן להקדימן: שהן מישבין דעתו שלאדם תחלה, ועוד שהן הטובה הגדולה שהשפיע הקדוש ברוך הוא לישב העולם הזה, כדי לנחל חיי העולם הבא. ואפשר שידעם הכל--גדול וקטן, איש ואשה, בעל לב רחב ובעל לב קצר.

פרק ה

א כל בית ישראל מצוין על קדוש השם הגדול הזה, שנאמר "ונקדשתי, בתוך בני ישראל" ["ויקרא כב. לב"](#); (ומזהרין שלא לחללו, שנאמר "ולא תחללו, את-שם קדשי" (שם). כיצד--בשעה שיעמד גוי ויאנס את ישראל לעבר על אחת מכל מצוות האמורות בתורה או יהרגנו, יעבר ואל יהרג: שנאמר במצוות, "אשר יעשה אתם האדם וחי בהם" ["ויקרא יח. ה"](#))-(ולא שימות בהם. ואם מת ולא עבר, הרי זה מתחייב בנפשו.

ב במה דברים אמורים, בשאר מצוות--חוי מצוות זרה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים. אבל שלוש עברות אלו, אם יאמר לו עבר על אחת מהן או תהרג, יתרג ואל יעבר.

ג במה דברים אמורים, בזמן שהגוי מתכונן להנאת עצמו, כגון שאנסו לבנות לו ביתו בשבת או לבשל לו תבשילו או אנס אשה לבעלה וכיוצא בזה. אבל אם נתכונן להעבירו על המצוות בלבד--אם היה בינו לבין עצמו, ואין שם עשרה מישראל--יעבר ואל יתרג; ואם אנסו להעבירו בעשרה מישראל--יתרג ואל יעבר, ואפלו לא נתכונן להעבירו אלא על מצוה משאר מצוות בלבד.

ד [ג] וכל הדברים האלו, שלא בשעת השמד. אבל בשעת השמד, והוא כשיעמד מלך רשע כנבוכדנאצר וחבריו ויגזר שמד על ישראל לבטל דתם או מצוה מן המצוות--יתרג ואל יעבר, אפלו על אחת משאר מצוות, בין נאנס בתוך עשרה, בין נאנס בינו לבין גוים.

ה [ד] כל מי שנאמר בו יעבר ואל יתרג, ונתרג ולא עבר--הרי זה מתחייב בנפשו. וכל מי שנאמר בו יתרג ואל יעבר, ונתרג ולא עבר--הרי זה קדש את השם. ואם היה בעשרה מישראל--הרי זה קדש את השם ברבים, כדניאל חנניה מישאל ועזריה וקרבי עקיבה וחבריו; ואלו הם הרוגי מלכות, שאין מעלה על מעלתם, ועליהם נאמר "כי-עליך, הרגנו כל-היום; נחשבנו, כצאן טבחה" ["תהילים מד, כג"](#), ועליהם נאמר "אספו-לי חסידים--כרתי בריתי, עלי-זבח" ["תהילים נה."](#)

ו וכל מי שנאמר בו יתרג ואל יעבר, ועבר ולא נהרג--הרי זה מחלל את השם, ואם היה בעשרה מישראל, הרי זה חלל את השם ברבים; ובטל מצות עשה שהיא קדושת השם, ועבר על מצות לא תעשה שהיא חלול השם. ואף על פי כן, מפני שעבר באנס, אין מלקין אותו ואין צריך לומר שאין ממיתין אותו בית דין, אפלו הרג באנס: שאין מלקין וממיתין, אלא לעובר ברצונו בעדים והתראה, שנאמר בנותן מזרעו למלך, "ונתתי אני את-פני באיש ההוא" ["ראה ויקרא כג, ויקרא כה"](#); (ומפי השמועה למדו, "ההוא" לא אנוס ולא שוגג ולא מטעה).

ז ומה אם עבדה זרה, שהיא חמורה מן הכל, העובד אותה באנס אינו חייב כרת, ואין צריך לומר מיתת בית דין--קל וחומר לשאר מצוות האמורות בתורה. ובעריות, הוא אומר "ולנער לא-תעשה דבר" ["דברים כב, כו."](#)

ח [ה] נשים שאמרו להם גוים, תנו לנו אחת מכס ונטמא אותה, ואם לאו, נטמא את כלכם--טמאו את כלן, ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל. וכן אם אמרו להם גוים, תנו לנו אחד מכס ונהרגנו, ואם לאו, נהרג את כלכם--יתרגו כלם, ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל. ואם יתדוהו להם ואמרו, תנו לנו פלוני או נהרג את כלכם--אם

היה מחייב מיתה כשבע בן בכרי, יתנו אותו להם, ואין מורין להם כן, לכתחלה; ואם אינו חייב--יתרגו כלם, ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל.

ט [ו] כענין שאמרו באנסין, כך אמרו בחללים. כיצד--מי שחלה ונטה למות ואמרו הרופאים שרפואתו בדבר פלוני מאסורין שבתורה, עושין לו. ומתרפאין בכל אסורין שבתורה, במקום סכנה: חוץ מעבדה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים--שאפלו במקום סכנה, אין מתרפאין בהם; ואם עבר ונתרפא--עונשין אותו בית דין, ענש הראוי לו.

י [ז] ומנין שאפלו במקום סכנת נפשות, אין עוברין על אחת משלוש עברות אלו: שנאמר "ואהבת, את ה' אלהיך, בכל-לבבך ובכל-נפשך, ובכל-מאדך" ["דברים ו, א"](#), (אפלו הוא נוטל את נפשו. והריגת נפש מישראל לרפות נפש אחרת, או להציל אדם מיד אנס--דבר שהדעת נוטה לו הוא, שאין מאבדין נפש מפני נפש; ועריות הקשו לנפשות, שנאמר "כי כאשר יקום איש על-רעהו, ורצחו נפש--כן, הדבר הזה" ["דברים כב, כו."](#))

יא [ח] במה דברים אמורים שאין מתרפאין בשאר אסורין אלא במקום סכנה--בזמן שהן דרך הנאתו, כמו שמאכילין את החולה שקצים ורמשים, או חמץ בפסח, או שמאכילין אותו ביום הכפורים. אבל שלא דרך הנאתו, כגון שעושין לו רטיה או מלגמה מחמץ או מערלה, או שמשקין אותו דברים שיש בהן מר מערב עם אסורי מאכל, שהרי אין בהן הנהיג לחך--הרי זה מתר, ואפלו שלא במקום סכנה: חוץ מכלאי הכרם ובשר בחלב--שהן אסורין, אפלו שלא דרך הנאתו; לפיכך אין מתרפאין בהן, אפלו שלא דרך הנאה, אלא במקום סכנה.

יב [ט] מי שנתן עיניו באשה ונחלה ונטה למות, ואמרו הרופאים אין לו רפואה עד שתבעל לו--אפלו היתה פנייה, ואפלו לדבר עמו מאחורי הגדר--אין מורין לו בכך, וימות ולא יורו לו לדבר עמו מאחורי הגדר: שלא יהו בנות ישראל הפקר, ויבואו בדברים אלו לפרץ בעריות.

יג [י] כל העובר מדעתו בלא אנס על אחת מכל מצוות האמורות בתורה, בשאט בנפש להכעיס--הרי זה מחלל את השם; ולפיכך נאמר בשבועת שקר, "וחללת את-שם אלהיך, אני ה' ["ויקרא טו, יב"](#). (ואם עבר בעשרה מישראל, הרי זה חלל את השם ברבים. וכן כל הפורש מעברה או עשה מצוה, לא מפני דבר בעולם, לא פחד ולא יראה, ולא לבקש כבוד, אלא מפני הבוהו ברוך הוא, כמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו--הרי זה מקדש את השם.

יד [יא] ויש דברים אחרים שהם בכלל חלול השם, והוא שיעשה אדם גדול בתורה ומפרסם בחסידות, דברים שהבריות מרננים אחריו בשבילו, ואף על פי שאינם עברות--הרי זה מחלל את השם: כגון שלוקח ואינו נותן דמי הלוקח לאלתר, והוא

שֵׁשׁ לוֹ, וְנִמְצְאוּ הַמוֹכְרִין תּוֹבְעִין אוֹתוֹ, וְהוּא מְקִיפֵן; אוֹ שֵׁיִרְבֵּה בְשׁוֹק, אוֹ בְאֵכִילָה וְשִׁתְיָה אֶצֶל עַמֵי הָאָרֶץ וּבִינֵיהֶן; אוֹ שֵׁאִין דְּבוּרוֹ בְּנִחַת עִם הַבְּרִיּוֹת, וְאִינוּ מְקַבְּלִין בְּסִבְרַן פְּנִים יְפוֹת, אֲלֵא בְעַל קִטְטָה וְכַעַס; וְכִיּוֹצֵא בְּדַבְרִים הָאֵלֹו. הַכֹּל לְפִי גְדֻלוֹ שֶׁלְחַכְמָם-- צְרִיךְ שֵׁיִדְקֵדֵק עַל עֲצָמוֹ, וְיַעֲשֶׂה לְפָנִים מְשׁוּרֵת הַדִּין.

טו וְכֵן אִם דְּקֵדֵק הַחֲכָם עַל עֲצָמוֹ, וְהִיָּה דְּבוּרוֹ בְּנִחַת עִם הַבְּרִיּוֹת, וְדַעַתוֹ מְעַרְבֵת עִמָּהֶם, וּמְקַבְּלִין בְּסִבְרַן פְּנִים יְפוֹת, וְנִעְלַב מִהֶן וְאִינוּ עוֹלְבֵן, מְכַבֵּד לָהֶן וְאִפְלוּ לְמְקִילִין לוֹ, וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּאַמוּנָה, וְלֹא יִרְבֵּה בְּאִרְחוֹת עַמֵי הָאָרֶץ וְיִשְׁיבֵתוֹ, וְלֹא יִרְאֶה תְּמִיד אֲלֵא עוֹסֵק בְּתוֹרָה עֲטוּף בְּצִיצִית מְכַתֵּר בְּתַפְלִין, וְעוֹשֶׂה בְּכֹל מַעֲשָׂיו לְפָנִים מְשׁוּרֵת הַדִּין-- וְהוּא שְׁלֵא יִתְרַחֵק הַרְבֵּה, וְלֹא יִשְׁתַּוְּמֵם הַרְבֵּה-- עַד שֵׁיִמְצְאוּ הַכֹּל מְקַלְסִין אוֹתוֹ וְאוֹהֲבִין אוֹתוֹ, וּמִתְאַוִּין לְמַעֲשָׂיו: הַרִי זֶה קִדַּשׁ אֶת הַשֵּׁם, וְעָלוּ הַכְּתוּב אֹמֵר "וַיֹּאמֶר לִי, עַבְדִּי-אֵתָה--יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר-בְּךָ אֵתְפָאֵר) "שִׁיעִיהוּ מַט. ג.

פּרָק ו

א כֹּל הַמַּאֲבָד שֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים הַטְּהוּרִים שֶׁנִּקְרָא בָּהֶן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹוֹקָה מִן הַתּוֹרָה--שֶׁהִרִי הוּא אֹמֵר בְּעִבּוּדָה זָרָה, "וְאִבְדַתֶּם אֶת-שְׁמֵם . . . לֹא-תַעֲשׂוּן כֵּן, לֵה' אֱלֹהֵיכֶם) "דְּבָרִים י. ג. ד.

ב וְשִׁבְעָה שְׁמוֹת הֵן--הַשֵּׁם הַנּוֹכְתָב יוֹד הָא וְאוּ הָא וְהוּא הַשֵּׁם הַמְּפָרֵשׁ, אוֹ הַנּוֹכְתָב אֶלְף דָּל נוּן יוֹד, וְאֵל, וְאֵלוֹהִים, וְאֵלֵהֶם, וְשָׁדִי, וְצִבְאוֹת. כֹּל הַמוֹחֵק אִפְלוּ אוֹת אֵת מְשִׁבְעָה שְׁמוֹת אֵלוֹ, לֹוֹקָה.

ג כֹּל הַנְּטַפֵּל לְשֵׁם מְלַפְנֵיו, מִתֵּר לְמַחְקוֹ: כְּגוֹן לְמַד מְלֵה', וְבֵית מִבְּאֵלֵהֶם, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן-אִינוּ בְּקִדְשֵׁת הַשֵּׁם. וְכֹל הַנְּטַפֵּל לְשֵׁם מְאַחֲרֵיו, כְּגוֹן כָּף שֶׁלְּאֵלֵהֶיךָ, וְכָף מִים שֶׁלְּאֵלֵהֶיכֶם, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן--אִינוּ נִמְחָקִים; וְהִרִי הֵן כְּשֶׁאֵר אוֹתִיּוֹת שֶׁלְשֵׁם, מִפְּנֵי שֶׁהַשֵּׁם מְקַדְּשֵׁן. וְאִף עַל פִּי שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ וְאִסוּר לְמַחְקוֹ, הַמוֹחֵק אֵלוֹ הַאוֹתִיּוֹת הַנְּטַפְלוֹת אִינוּ לֹוֹקָה, אֲבָל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרָדוֹת.

ד כְּתַב אֶלְף לְמַד מְאֵלֵהֶם, יוֹד הָא מֵה'--אִינוּ נִמְחָק; וְאִין צְרִיךְ לוֹמֵר יֵה, שֶׁהוּא שֵׁם בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁזֶה הַשֵּׁם, מְקַצֵּת שֵׁם הַמְּפָרֵשׁ הוּא. אֲבָל הַכּוֹתֵב שֵׁין דָּלֵת מְשָׁדִי, צָאֵד בֵּית מְצַבְאוֹת--הִרִי זֶה נִמְחָק.

ה שֶׁאֵר הַכְּפִיּוּיִן שֶׁמְשַׁבְּחִין בָּהֶן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּגוֹן חֲנַן וְרַחוּם הַגְּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא הַנְּאֻמָּן קָנָא וְחִזְק וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן--הִרִי הֵן כְּשֶׁאֵר דְּבָרֵי הַקְּדֵשׁ, וּמִתֵּר לְמַחְקוֹ.

ו כָּלִי שֶׁהִיָּה שֵׁם כְּתוּב עָלָיו--קוֹצֵץ אֶת מְקוֹם הַשֵּׁם, וְגוֹנָזוֹ. אִפְלוּ הִיָּה הַשֵּׁם חִקוּק בְּכֹלִי מִתְּכֹת אוֹ בְּכֹלִי זְכוּכִית, וְהַתִּירָה הַכְּלִי--הִרִי זֶה לֹוֹקָה: אֲלֵא חוֹתֵךְ אֶת מְקוֹמוֹ, וְגוֹנָזוֹ. וְכֵן

אִם הִיָּה שֵׁם כְּתוּב עַל בְּשָׂרוֹ, הִרִי זֶה לֹא יִרְחֹץ וְלֹא יִסוּךְ וְלֹא יַעֲמֵד בְּמִקוֹם הַטְּנֵפֵת. נִדְמָנָה לוֹ טְבִילָה שֶׁלְּמַצְוָה--כּוֹרֵךְ עָלָיו גְּמִי, וְטוֹבֵל; וְאִם לֹא מִצָּא גְּמִי, מְסַבֵּב אַחֲרָיו. וְלֹא יִהְדַּק, כְּדִי שֶׁלֹא יִחַץ--שֶׁלֹא אִמְרוּ לְכַרֵךְ עָלָיו, אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁאִסוּר לַעֲמֵד בְּפָנֵי הַשֵּׁם עָרֵם.

ז הַסּוֹתֵר אִפְלוּ אֲבָן אֵת דְּרָךְ הַשְּׁחֵתָה מִן הַמִּזְבֵּחַ, אוֹ מִן הַהֵיכֵל, אוֹ מִשְׁאֵר הַעֲזָרָה-לֹוֹקָה: שֶׁנֶּאֱמַר בְּעִבּוּדָה זָרָה, "כִּי אֵת-מִזְבְּחָתֶם תִּתְּצוּן) "שְׁמוֹת ל. ד. ג. וְרֵאֵה דְּבָרִים י. ג. וְכֹתוּב "לֹא-תַעֲשׂוּן כֵּן, לֵה' אֱלֹהֵיכֶם) "דְּבָרִים י. ב. ד. (וְכֵן הַשּׁוֹרֵף עֲצֵי הַקְּדֵשׁ דְּרָךְ הַשְּׁחֵתָה--לֹוֹקָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאִשְׁרֵיהֶם תִּשְׂרַפּוּן בְּאֵשׁ . . . לֹא-תַעֲשׂוּן כֵּן, לֵה' אֱלֹהֵיכֶם) "דְּבָרִים י. ג. ד.

ח כְּתַבִּי הַקְּדֵשׁ כָּלִי, וּפְרוּשִׁיָּהוּן וּבְאוּרֵיהֶן--אִסוּר לְשַׂרֵף אוֹתוֹן אוֹ לְאַבְדָן בְּיָד; וְהַמַּאֲבָד בְּיָד, לֹוֹקָה מִכַּת מְרָדוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּכַתְבִּי הַקְּדֵשׁ שֶׁכְּתַבוּ אוֹתוֹן יִשְׂרָאֵל בְּקִדְשָׁה. אֲבָל מִין יִשְׂרָאֵל שֶׁכְּתַב סֵפֶר תּוֹרָה, שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ עִם הַאֲזָכוֹת שָׁבוּ, מִפְּנֵי שֶׁאִינוּ מְאֻמִּין בְּקִדְשֵׁת הַשֵּׁם, וְלֹא כְּתַבוּ אֲלֵא וְהוּא מַעֲלָה בְּדַעַתוֹ שֶׁזֶה כְּשֶׁאֵר הַדְּבָרִים; וְהוּאִיל וְדַעַתוֹ כֵּן, לֹא נִתְקַדַּשׁ הַשֵּׁם, וּמַצְוָה לְשַׂרְפוֹ, כְּדִי שֶׁלֹא לִהְנִיחַ שֵׁם לְמִינִים וְלֹא לְמַעֲשִׂיהֶם. אֲבָל גוֹי שֶׁכְּתַב אֶת הַשֵּׁם, גוֹנָזִין אוֹתוֹ; וְכֵן כְּתַבִּי הַקְּדֵשׁ שֶׁבְּלוּ אוֹ שֶׁכְּתַבְּוּ גוֹי, יִגְנָזוּ.

ט כֹּל הַשְּׁמוֹת הַאֲמוּרוֹת בְּאַבְרָהָם, קִדְשׁ; אִף זֶה שֶׁנֶּאֱמַר "אֲדָנִי, אִם-נָא מִצְאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ) "בְּרֵאשִׁית י. ח. ג. (הִרִי הוּא קִדְשׁ. כֹּל הַשְּׁמוֹת הַאֲמוּרוֹת בְּלוּט--חֵל, חוּץ מִזֶּה: "אֵל-נָא, אֲדָנִי. הִנֵּה-נָא מִצָּא עַבְדְּךָ חֵן) "בְּרֵאשִׁית י. ט. ח. ג. (כֹּל הַשְּׁמוֹת הַאֲמוּרוֹת בְּגַבְעַת בְּנֵי־מִין, קִדְשׁ. כֹּל הַשְּׁמוֹת הַאֲמוּרוֹת בְּמִיכָה, חֵל. כֹּל הַשְּׁמוֹת הַאֲמוּרוֹת בְּנְבוֹת, קִדְשׁ.

י כֹּל שְׁלֵמָה הַאֲמוּר בְּשִׁיר הַשִּׁירִים--קִדְשׁ, וְהִרִי הוּא כְּשֶׁאֵר הַכְּפִיּוּיִן; חוּץ מִזֶּה: "הַאֶלְף לָךְ שְׁלֵמָה) "שִׁיר הַשִּׁירִים ח. ב. (כֹּל מְלִכִּיא הַאֲמוּר בְּדְנִיָּאל--חֵל, חוּץ מִזֶּה: "אֲנִתְ מְלִכָא, מְלָךְ מְלִכִּיא) "דְּנִיָּאל ב. ל. ז. (וְהִרִי הוּא כְּשֶׁאֵר הַכְּפִיּוּיִן.

פּרָק ז

א מִיִּסוּדֵי הַדֵּת, לִידַע שֶׁהָאֵל מְנַבֵּא אֶת בְּנֵי הָאָדָם; וְאִין הַנְּבוּאָה חֵלָה אֲלֵא עַל חֲכָם גְּדוֹל בְּחִכְמָה, גְּבוּר בְּמַדוּתָיו, וְלֹא יִהְיֶה יִצְרוֹ מִתְּגַבֵּר עָלָיו בְּדַבָּר בְּעוֹלָם אֲלֵא הוּא מִתְּגַבֵּר בְּדַעַתוֹ עַל יִצְרוֹ תְּמִיד, בְּעַל דַּעָה רַחְבָּה נְכוֹנָה עַד מְאוּד.

ב אָדָם שֶׁהוּא מְמַלֵּא בְּכֹל הַמַּדּוֹת הָאֵלוֹ, שְׁלֵם בְּגוּפוֹ, כְּשֶׁיִּכְנֹס לְפָרְדֵס וְיִמְשֵׁךְ בְּאוֹתוֹן הַעֲנִיּוֹת הַגְּדוֹלִים הַרְחוֹקִים, וְתִהְיֶה לוֹ דַּעַת נְכוֹנָה לְהַבִּין וּלְהַשִּׁיג, וְהוּא מִתְקַדַּשׁ וְהוֹלֵךְ פּוֹרֵשׁ מְדַרְכֵי כָּלִי הַעֵם הַהוֹלְכִים בְּמַחֲשַׁבֵי הַזְּמַן, וְהוֹלֵךְ מְזַרְז עֲצָמוֹ וּמְלַמֵּד נַפְשׁוֹ שֶׁלֹא

תהיה לו מחשבה כלל באחד מדברים בטלים, ולא מהבלי הזמן ותחבולותיו, אלא דעתו תמיד פנויה למעלה, קשורה תחת הכפא, להבין באותן הצורות הקדושות הטהורות, ומסתכל בחכמתו שלהקדוש ברוך הוא פלה מצורה ראשונה עד טבור הארץ, ויודע מהם גדלו--מיד רוח הקדוש שורה עליו.

ג ובעת שתנוח עליו הרוח--תתערב נפשו במעלת המלאכים הנקראים אישים, ויהפך לאיש אחר, ויבין בדעתו שאינו כמות שהיה, אלא שנתעלה על מעלת שאר בני אדם החכמים: כמו שנאמר בשאול, "והתנבית עמם; ונהפכת, לאיש אחר" **שמואל א יו.ו**).

ד [ב] הנביאים, מעלות מעלות הן: כמו שיש בחכמה חכם גדול מחברו, כך בנבואה נביא גדול מנביא. וכלן אין ראוי מראה הנבואה אלא בחלום בחזיון הלילה, או ביום אחר שתפל עליהן תרדמה: כמו שנאמר "במראה אליו אתודע, בחלום אדבר-בו" **במדבר יב.ו**).

ה וכלן, כשמתנבאין, אבריהן מזדעזעין וכוח הגוף כושל, ועשתונותיהם מטופות ותשאר הדעה פנויה להבין מה שתראה: כמו שנאמר באברהם, "והנה אימה חשכה גדלה, נפלת עליו" **בראשית טו.יב**; וכמו שנאמר בדניאל, "והודי, נהפך עלי למשחית, ולא עצרתי, כח" **דניאל י.ח**).

ו [ג] הדברים שמודיעין לנביא במראה הנבואה--דרך משל מודיעין לו, ומיד יחזק בלבו פתרון המשל במראה הנבואה, וידע מה הוא: כמו הפלם שראה יעקוב אבינו, ומלאכים עולים ויורדים בו, והוא היה משל למלכיות, ושעבודן; וכמו החיות שראה יחזקאל, והסיר הנפוח ומקל שקד שראה ירמיה, והמגלה שראה יחזקאל, והאיפה שראה זכריה.

ז וכן שאר הנביאים, יש מהן אומרין המשל ופתרונו כמו אלו; ויש מהן אומרין הפתרון בלבד. ופעמים אומרין המשל בלבד בלא פתרון, כמקצת דברי יחזקאל וזכריה. וכלם, במשל ודרך חידה הם מתנבאים.

ח [ד] כל הנביאים--אין מתנבאין בכל עת שירצו, אלא מכונין דעתן ויושבין שמחים וטובי לב ומתבודדין: שאין הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות, אלא מתוך שמחה. לפיכך בני הנביאים, לפניהם בכל ותף וסליל ונזור, והם מבקשים הנבואה; וזה הוא שנאמר "והמה מתנבאים" **שמואל א י.ה**--(כלומר מהלכין בדרך הנבואה עד שינבאו, כמו שאתה אומר פלוני מתגדל).

ט [ה] אלו שהם מבקשים להתנבא, הם הנקראים בני הנביאים. ואף על פי שמכונין דעתן, אפשר שתשרה שכינה עליהן, ואפשר שלא תשרה.

י [ו] כל הדברים שאמרנו, הן דרך הנבואה לכל הנביאים הראשונים והאחרונים--חוץ ממשנה רבנו ורבן שלכל הנביאים. ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל הנביאים--שכל הנביאים, בחלום או במראה; ומשה רבנו--הוא ער ועומד, שנאמר "ובא משה אל-אהל מועד, לדבר אתו, וישמע את-הקול" **במדבר ז.ט**).

יא כל הנביאים, על ידי מלאך; לפיכך ראין מה שהן ראין במשל וחיידה. ומשה רבנו, לא על ידי מלאך, שנאמר "פה אל-פה אדבר-בו" **במדבר יב.ח**, (ונאמר "ודבר ה' אל-משה פנים אל-פנים") **שמות לג.יא**, (ונאמר "ותמנת ה', יביט") **במדבר יב.ח**: (כלומר שאין שם משל, אלא רואה הדבר על בריו בלא חידה בלא משל; הוא שהתורה מעידה עליו, ומראה ולא בחידת" (שם), שאינו מתנבא בחידה אלא במראה, שרואה הדבר על בריו).

יב כל הנביאים, יראין ונבהלין ומתמוגגים. ומשה רבנו, אינו כן; הוא שהכתוב אומר "כאשר ידבר איש אל-רעהו" **שמות לג.יא**: (כמו שאין אדם נבהל לשמע דברי חברו, כך היה כוח בדעתו שלמשה רבנו להבין דברי הנבואה; והוא עומד על עמדו שלם).

יג כל הנביאים, אין מתנבאים בכל עת שירצו. ומשה רבנו, אינו כן, אלא כל זמן שיחפץ, רוח הקדוש לובשתו ונבואה שורה עליו; ואינו צריך לכונן דעתו ולהזדמן לה, שהרי הוא מכוון ומזמן ועומד כמלאכי השרת. לפיכך מתנבא בכל עת, שנאמר "עמדו ואשמעה, מה-יצוה ה' לכם" **במדבר ט.ח**).

יד ובה הבטיחו האל, שנאמר "לך, אמר להם: שובו לכם, לאהליכם. ואתה, פה עמד עמדי" **דברים ה.טו-טז**. (הא למדת שכל הנביאים, כשהנבואה מסתלקת, חוזרין לאהלם, שהוא צרכי הגוף כלן כשאר העם; לפיכך אינן פורשין מנשותיהן. ומשה רבנו, לא חזר לאהלו הראשון; לפיכך פרש מן האשה לעולם ומכל הדומה לה, ונקשרה דעתו בצור העולמים, ולא נסתלק ההוד מעליו לעולם וקרן עור פניו, ונתקדש כמלאכים).

טו [ז] הנביא, אפשר שתהיה נבואתו לעצמו בלבד, להרחיב לבו ולהוסיף דעתו, עד שיידע מה שלא היה יודע, מאותן הדברים הגדולים. ואפשר שישלח לעם מעמי הארץ, או לאנשי עיר או ממלכה, לבונן אותם ולהודיעם מה יעשו, או למנע אותם ממעשים הרעים שבידיהם; וכשמשלחין אותם, נותנין לו אות ומופת כדי שיידעו העם שהאל שלחו באמת.

טז ולא כל העושה אות ומופת, מאמינין אותו שהוא נביא: אלא אדם שהיינו יודעין בו מתחלתו שהוא ראוי לנבואה בחכמתו ובמעשיו, שנתעלה בהן על כל בני גילו, והיה מהלך בדרך הנבואה ובקדושתה ופרישותה, ואחר כך בא ועשה אות ומופת ואמר שהאל שלחו--מצוה לשמע ממנו, שנאמר "אליו, תשמעון" **דברים יח.טו**).

יז ואפֿשר שׁיעֶשֶׂה אות ומוֹפֶת וְאִינוּ נְבִיא, וְזֶה הָאוֹת יֵשׁ לוֹ דְבָרִים בְּגוֹ; וְאֵף עַל פִּי כּוֹן, מִצְוָה לְשִׁמְעֵה לוֹ, הוֹאִיל וְאָדָם גְּדוֹל הוּא וְחֶכֶם וְרֵאיוֹ לְנְבוּאָה, מִעֲמִידֵינּוּ אוֹתוֹ עַל חֻזְקוֹתוֹ-שְׂבָכָה נְצַטּוּיֵנוּ: כְּמוֹ שְׂנַצְטּוּיֵנוּ לְחִתּוֹךְ הַדִּין עַל פִּי שְׂנִים עֲדִים כְּשֵׁרִים, וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵפֶשֶׁר שֶׁהֵעִידוּ בְּשֶׁקֶר, הוֹאִיל וְכִשְׂרִים הֵם אֲצִלְנוּ, מִעֲמִידֵינּוּ אוֹתוֹן עַל כְּשֵׁרוֹתָיו. וּבְדְבָרִים הָאֵלֶּיךָ וְכִיּוֹצֵא בְהֵן, נֶאֱמַר "הַנְּסִיתֶרְתָּ--לֵה", אֲלֵהֵינוּ; וְהַנְּגַלְתָּ לָנוּ וּלְבָנֵינוּ) "**דְּבָרִים כֹּט, כֹּח**, (וְנֶאֱמַר "כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינָיו, וְה' יִרְאֶה לְלִבָּב) "**שְׂמוּאֵל א ז. ז.**

פרק ח

א מִשֶׁה רִבְנוּ--לֹא הֶאֱמִינוּ בוֹ יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי הָאוֹתוֹת שֶׁעֲשָׂה: שֶׁהֵמְאָמִין עַל פִּי הָאוֹתוֹת-יֵשׁ בְּלִבּוֹ דְפִי, שְׂאֵפֶשֶׁר שֶׁיַּעֲשֶׂה הָאוֹת בְּלֹאט וְכִשׁוּף. אֲלֵא כָל הָאוֹתוֹת שֶׁעֲשָׂה בַּמִּדְבָּר, לְפִי הַצֶּרֶף עֲשָׂאן--לֹא לְהִבְיֵא רְאִיָּה עַל הַנְּבוּאָה: צֶרֶף לְהַשְׁקִיעַ אֶת הַמִּצְרַיִם, קֶרַע אֶת הַיָּם וְהַצְּלִילֵם בּוֹ. צֶרְכָנוּ לְמִזּוֹן, הוֹרִיד לָנוּ אֶת הַמָּן. צָמְאוּ, בִּקְעָה לָהֶם אֶת הָאֶבֶן. כִּפְרוּ בּוֹ עַדֹת קִרַח, בְּלַעַה אוֹתָם הָאֶרֶץ. וְכֵן, שְׂאֵר כָּל הָאוֹתוֹת.

ב וּבִמָּה הֶאֱמִינוּ בוֹ, בְּמַעֲמַד הַר סִינִי: שֶׁעֵינֵינוּ רָאוּ, וְלֹא זָר, וְאֲזַנֵּינוּ שָׁמְעוּ, וְלֹא אַחֲרֵי-הָאֵשׁ וְהַקּוֹלוֹת וְהַלְפִידִים. וְהוּא נִגַּשׁ אֶל הָעֶרְפֶּל, וְהַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהֵינוּ; וְאִינוּ שׁוֹמְעִים: מִשֶׁה, מִשֶׁה--לֶךְ אֶמַר לָהֶם כֶּף וְכָף. וְכֵן הוּא אוֹמֵר "פְּנִים בְּפָנִים, דְּבַר ה' עִמָּכֶם" "**דְּבָרִים ה. ד**, (וְנֶאֱמַר "לֹא אֶת-אֲבֹתֵינוּ, כֶּרֶת ה' אֶת-הַבְּרִית הַזֹּאת) "**דְּבָרִים ה. ג.**

ג וּמִנֵּינּוּ שֶׁבְּמַעֲמַד הַר סִינִי לְבַדּוֹ, הִיא הַרְאִיָּה לְנְבוּאָתוֹ שֶׁהִיא אֶמֶת שְׂאִין בּוֹ דְפִי--שְׂנֶאֱמַר "הִנֵּה אֲנִי בֹא אֵלֶיךָ בְּעֵב הַעֲנַן, בְּעֵבֹר יִשְׁמַע הַעַם בְּדְבָרֵי עַמֶּךָ, וְגַם-בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם) "**שְׂמוֹת י. ט. ט**: (מִכְלָל שֶׁקֶדֶם דְּבַר זֶה, לֹא הֶאֱמִינוּ בוֹ נֶאֱמַנּוֹת שֶׁהִיא עוֹמְדֵת לְעוֹלָם, אֲלֵא נֶאֱמַנּוֹת שֶׁיֵּשׁ אַחֲרֶיהָ הַרְהוּר וּמַחֲשָׁבָה.

ד [ב] נִמְצְאוּ אֵלֶיךָ שֶׁשִּׁלַח לָהֶם, הֵם הַעֲדִים עַל נְבוּאָתוֹ שֶׁהִיא אֶמֶת, וְאִינוּ צָרִיף לַעֲשׂוֹת לָהֶם אוֹת: שֶׁהֵם וְהוּא אֶחָד בְּדָבָר, כְּשֵׁנִי עֲדִים שְׂרָאוּ דְבַר אֶחָד בְּיַחַד--שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם עַד לְחִבְרוֹ שֶׁהוּא אוֹמֵר אֶמֶת, וְאִין אֶחָד מֵהֶם צָרִיף לְהִבְיֵא רְאִיָּה לְחִבְרוֹ. כֶּף מִשֶׁה רִבְנוּ--כָּל יִשְׂרָאֵל עֲדִים לוֹ אַחֲרֵי מַעֲמַד הַר סִינִי, וְאִינוּ צָרִיף לַעֲשׂוֹת לָהֶם אוֹת.

ה זֶה הוּא שְׂאֵמֵר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתַחֲלַת נְבוּאָתוֹ, בְּעַת שֶׁנִּתְּנָה לוֹ הָאוֹתוֹת לַעֲשׂוֹתָיו בְּמִצְרַיִם, וְאֵמֵר לוֹ "וְשָׁמְעוּ, לְקִלְקֵל" "**שְׂמוֹת ג. יח**: (יַד מִשֶׁה רִבְנוּ שֶׁהֵמְאָמִין עַל פִּי הָאוֹתוֹת, יֵשׁ בְּלִבּוֹ דְפִי וּמַהֲרֵה וּמַחֲשָׁב, וְהִיא נִשְׁמַט מִלִּילָה, וְאֵמֵר "וְהֵן לֹא-יֵאֱמִינוּ לִי) "**שְׂמוֹת ד. א--א**: (עַד שֶׁהוֹדִיעוּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂאֵלֹ הָאוֹתוֹת אִין אֲלֵא עַד שֶׁיַּצְאוּ מִמִּצְרַיִם, וְאַחֲרֵי שֶׁיַּצְאוּ וְעַמְדוֹ עַל הַהַר הַזֶּה, יִסְתַּלַּק הַרְהוּר שֶׁמַּהֲרֵהֵרִין אַחֲרָיָה, שְׂאֵנִי נוֹתֵן לָךְ כָּאֵן אוֹת שֶׁיַּדְעוּ שְׂאֵנִי שֶׁלַחְתִּיךָ בְּאֶמֶת מִבְּתַחֲלָה, וְלֹא יִשְׂאֵר

בְּלִבְנֵי הַרְהוּר. וְהוּא שֶׁהִפְתּוּב אוֹמֵר "וְזֶה-לָךְ הָאוֹת, כִּי אֲנִי שֶׁלַחְתִּיךָ: בְּהוֹצִיאָךְ אֶת-הָעַם, מִמִּצְרַיִם, תַּעֲבֹדוּן אֶת-הָאֱלֹהִים, עַל הַהַר הַזֶּה) "**שְׂמוֹת ג. יב**. ו נִמְצְאוּ אוֹמֵר, שֶׁכָּל נְבִיא שֶׁיַּעֲמַד אַחֲרֵי מִשֶׁה רִבְנוּ, אִין אִינוּ מֵאֱמִינֵינּוּ בּוֹ מִפְּנֵי הָאוֹת לְבַדּוֹ, כְּדִי שְׂנֶאֱמַר אִם יַעֲשֶׂה אוֹת נִשְׁמַע לוֹ לְכָל מָה שֶׁיֵּאֱמַר; אֲלֵא מִפְּנֵי הַמִּצְוָה שֶׁצִּוְנוּ מִשֶׁה בְּתוֹרָה, וְאֵמֵר אִם נִתֵּן אוֹת, "אֵלֵינוּ, תִּשְׁמַעְנוּ) "**דְּבָרִים יח. ט**: (כְּמוֹ שֶׁצִּוְנוּ לְחִתּוֹךְ הַדְּבַר עַל פִּי שְׂנִי עֲדִים, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין אִינוּ יוֹדְעִין אִם אֶמֶת הֵעִידוּ אִם שֶׁקֶר; כֶּף מִצְוָה לְשִׁמְעֵה מִזֶּה הַנְּבִיא, אִם הָאוֹת אֶמֶת אוֹ בְּכִשׁוּף וְלֹאט.

ז [ג] לְפִיכָךְ אִם עֲמַד נְבִיא וְעֲשֶׂה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים גְּדוֹלִים, וּבִקְשׁ לְהַכְחִישׁ נְבוּאָתוֹ שֶׁלְּמִשֶׁה רִבְנוּ--אִין שׁוֹמְעִין לוֹ; וְאִינוּ יוֹדְעִין בְּיַחַד שְׂאוֹתָיו הָאוֹתוֹת בְּלֹאט וְכִשׁוּף הֵן, לְפִי שֶׁנְבוּאָת מִשֶׁה רִבְנוּ אִינָה עַל פִּי הָאוֹתוֹת כְּדִי שֶׁנַּעֲרַף אוֹתוֹת זֶה לְאוֹתוֹת זֶה, אֲלֵא בְּעֵינֵינוּ רְאִינוּהָ וּבְאֲזַנֵּינוּ שֶׁמַּעֲנוּהָ, כְּמוֹ שֶׁשָּׁמַע הוּא.

ח הֵא לְמָה הַדְּבַר דּוֹמָה: לְעֲדִים שֶׁהֵעִידוּ לְאָדָם עַל דְּבַר שְׂרָאָה בְּעֵינֵינוּ, שְׂאִינוּ כְּמוֹ שְׂרָאָה--שְׂאִינוּ שׁוֹמְעֵי לָהֵן, אֲלֵא יוֹדַע בּוֹדְאֵי שֶׁהֵן עַדִי שֶׁקֶר.

ט לְפִיכָךְ אֶמְרָה תּוֹרָה שְׂאֵם בָּא הָאוֹת וְהַמוֹפֶת, "לֹא תִשְׁמַע, אֶל-דְּבַרֵי הַנְּבִיא הַהוּא" "**דְּבָרִים יג. ד**: (שֶׁהִרִי זֶה בֹא אֵלֶיךָ בְּאוֹת וּמוֹפֶת, לְהַכְחִישׁ מָה שְׂרָאִיתָ בְּעֵינֶיךָ; וְהוֹאִיל וְאִין אִינוּ מֵאֱמִינֵינּוּ בְּמוֹפֶת, אֲלֵא מִפְּנֵי הַמִּצְוָה שֶׁצִּוְנוּ מִשֶׁה, הִיאֵךְ נִקְבַּל מֵאוֹת זֶה שֶׁבֹא לְהַכְחִישׁ נְבוּאָתוֹ שֶׁלְּמִשֶׁה, שְׂרָאִינוּ וְשֶׁשָּׁמַעְנוּ.

פרק ט

א דְּבַר בְּרוּר וּמִפְרָשׁ בְּתוֹרָה, שֶׁהִיא מִצְוָה עוֹמְדֵת לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים: אִין לָהּ לֹא שְׂנוּי, וְלֹא גִרְעוֹן וְלֹא תוֹסֶפֶת, שְׂנֶאֱמַר "אֶת כָּל-הַדְּבַר, אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוָה אֶתְכֶם--אֵתוֹ תִּשְׁמְרוּ, לַעֲשׂוֹת: לֹא-תוֹסֶף עֲלָיו, וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ) "**דְּבָרִים ג. א**; (וְנֶאֱמַר "וְהַנְּגַלְתָּ לָנוּ וּלְבָנֵינוּ, עַד-עוֹלָם--לַעֲשׂוֹת, אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת) "**דְּבָרִים כֹּט, כֹּח**. (הֵא לְמַדְתָּ שֶׁכָּל דְּבָרֵי תּוֹרָה, מִצִּוִּין אִינוּ לַעֲשׂוֹתָיו עַד עוֹלָם; וְכֵן הוּא אוֹמֵר "חֻקְתָּ עוֹלָם לְדֹרֹתֶיכֶם" "**וַיִּקְרָא ג. יז**; (וְעוֹד שֶׁבַע מִקּוֹמוֹת), וְנֶאֱמַר "לֹא בְשָׁמַיִם, הִיא) "**דְּבָרִים ל. יב**. (הֵא לְמַדְתָּ שְׂאִין נְבִיא רִשְׁאֵי לְחַדֵּשׁ דְּבַר, מִעֲתָה.

ב לְפִיכָךְ אִם יַעֲמַד אִישׁ, בֵּין מִיִּשְׂרָאֵל בֵּין מִן הָאֱמוּנוֹת, וְיַעֲשֶׂה אוֹת וּמוֹפֶת וְיֵאֱמַר שֶׁה' שִׁלְחוֹ הַלוֹסִיף מִצְוָה, אוֹ לְגִרְעַת מִצְוָה, אוֹ לְפִרְשׁ בְּמִצְוָה מִן הַמִּצְוֹת פְּרוּשׁ שֶׁלֹא שָׁמְעוּ מִמִּשֶׁה, אוֹ שְׂאֵמֵר שְׂאוֹתָיו הַמִּצְוֹת שֶׁנִּצְטַוּ בְּהֵן יִשְׂרָאֵל אִין לְעוֹלָם וְלְדוֹרֵי דוֹרוֹת אֲלֵא מִצְוֹת לְפִי זְמַן הַיּוֹ-הַרִי זֶה נְבִיא שֶׁקֶר, שֶׁהִרִי בֹא לְהַכְחִישׁ נְבוּאָתוֹ שֶׁלְּמִשֶׁה; וּמִיתָתוֹ בְּחֻנֵּק, עַל שֶׁהִיזִיד לְדַבֵּר בְּשֵׁם ה' אֲשֶׁר לֹא צִוְהוּ, שֶׁהוּא בְּרוּךְ שְׂמוֹ צוּה לְמִשֶׁה שֶׁהַמִּצְוָה הַזֹּאת "לָנוּ וּלְבָנֵינוּ, עַד-עוֹלָם) "**דְּבָרִים כֹּט, כֹּח**, (וְ"לֹא אִישׁ אֵל וַיִּכְזַב) "**בְּמַדְבַר כג. יט**.

ג [ב] אם כן, למה נאמר בתורה "נביא אקים להם מקרב אחיהם" **"דברים יח.יח--(לא)** לעשות דת הוא בא, אלא לצוות על דברי התורה, ולהזהיר העם שלא יעברו עליה, כמו שאמר האחרון שבהם "זכרו, תורת משה עבדי" **"מלאכי ג.כב.**)

ד וכן אם צונו בדברי הרשות, כגון לכו למקום פלוני או אל תלכו, עשו מלחמה היוזם או אל תעשו, בנו חומה זו או אל תבנה--מצוה לשמע לו; והעובר על דברי--חייב מיתה בידי שמים, שנאמר "והיה, האיש אשר לא-ישמע אל-דברי, אשר ידבר, בשמי-אנכי, אדרש מעמו" **"דברים יח.יט.** [ג] וכן נביא שעבר על דברי עצמו, והפגש נבואתו--חייב מיתה בידי שמים; ובשלתן נאמר "אנכי, אדרש מעמו."

ה וכן אם יאמר לנו הנביא שנודע לנו שהוא נביא, לעבר על אחת מקל מצוות האמורות בתורה או על מצוות הרבה, בין קלות בין חמורות, לפי שעה--מצוה לשמע לו. וכן למדנו מחכמים הראשונים, מפי השמועה: בכל, אם יאמר לך נביא עבר על דברי תורה, כאלו היה בהר הכרמל, שמע לו--חוץ מעבודה זרה. והוא, שיהיה הדבר לפי שעה--כגון אליו היה בהר הכרמל, שהקריב עולה בחוץ, וירושלים נבחרה, והמקריב בחוץ חייב כרת. ומפני שהוא נביא, מצוה לשמע לו; וגם בזה נאמר "אליו, תשמעו" **"דברים יח.טו.**)

ו ואלו שאלו את אליו ואמרו לו, נעקר מה שכתוב בתורה "פן-תעלה עלתיך, בכל-מקום, אשר תראה" **"דברים יב.יג--(היה אומר לא, אלא המקריב בחוץ לעולם חייב כרת, כמו שצוה משה; אבל אני היום אקריב בחוץ בדבר ה, 'כדי להכחיש נביאי הבעל.**

ז ועל הדרך הזאת, אם צוה כל הנביאים לעבר לפי שעה, מצוה לשמע להם; ואם אמרו שהדבר נעקר לעולם--מיתתו בחנק, שהתורה אמרה "לנו ולבנינו, עד-עולם" **"דברים כט.כח.** [ד] וכן אם עקר דבר מדברים שלמדנו מפי השמועה, או שאמר בדין מדיני תורה שה' צוה לו שהדין כך הוא והלכה כדברי פלוני--הרי זה נביא שקר, ויחנק אף על פי שעשה אותו: שהרי בא להכחיש תורה שאמרה "לא בשמים, היא" **"דברים ל.יב.** (אבל לפי שעה, שומעין לו בכל.

ח [ה] במה דברים אמורים, בשאר מצוות; אבל בעבודה זרה--אין שומעין לו, ואפילו לפי שעה. ואפילו עשה אותות ומופתים גדולים, ואמר שה' צוהו שתעבד עבודה זרה היום בלבד, או בשעה זו בלבד--הרי זה דבר סרה על ה'; ועל זה צוה הכתוב ואמר "ובא האות והמופת . . . לא תשמע . . . כי דבר-סרה על-ה' אלהיכם" **"דברים יג.ג--י:** (שהרי זה בא להכחיש נבואתו שלמשה. ולפיכך נדע בודאי שהוא נביא שקר, וכל שעשה בלאט וכשוף עשה; ויחנק.

פרק י

א כל נביא שיעמד לנו ויאמר שה' שלחו, אינו צריך לעשות אות כאחד מאותות משה רבנו או פאותות אליו ואלישע, שיש בהן שני מנהגו שלעולם; אלא האות שלו שיאמר דברים העתידין להיות בעולם, ויאמנו דבריו, שנאמר "וכי תאמר, בלבבך: איכה נדע את-הדבר" **"... דברים יח.כא.**)

ב לפיכך קשיבוא אדם הראוי לנבואה במלאכות ה', ולא יבוא להוסיף ולא לגרע, אלא לעבד את ה' במצוות התורה--אין אומרים לו קרע לנו את היס או התייה מת וכיוצא באלו, ואחר כך נאמין בך. אלא אומרים לו, אם נביא אתה, אמר לנו דברים העתידין להיות; והוא אומר, ואנו מסכים לו לראות היבואו דבריו: אם לא יבואו, ואפילו נפל דבר אחד קטן--בידוע שהוא נביא שקר.

ג ואם באו דבריו כלם, יהיה בעינינו נאמן. [ב] ובודקין אותו פעמים הרבה. אם נמצאו דבריו כלם נאמין, הרי זה נביא אמת, כמו שנאמר בשמואל, "וידע, כל-ישראל, מדן, ועד-באר שבע: כי נאמן שמואל, לנביא לה" **"שמואל א ג.כ.**)

ד [ג] והלוא המעוננים והקוסמים אומרים מה עתיד להיות, ומה הפרש בין הנביא ובינם--אלא שהמעוננים והקוסמים וכיוצא בהן, מקצת דבריהן מתקיימין ומקצתן אין מתקיימין: כענין שנאמר "יעמדו-נא וישיעך הברי שמים, החזים בפוכבים, מודעים לחדשים, מאשר יבאו עליך" **"ישעיהו מז.ג--(מאשר, ולא כל אשר. ואפשר שלא יתקיים מדבריהם כלום, אלא יטעו בכל, כענין שנאמר "מפר אתות בדים, וקוסמים יהולל" "ישעיהו מד.כה.)**

ה אבל הנביא--כל דבריו קיימין, שנאמר "כי לא יפל מדבר ה' ארצה" **"מלכים ב.י.** (וכן הוא אומר "הנביא אשר-אתו חלום, יספר חלום, ואשר דברי אתו, ידבר דברי אמת: מה-לתבן את-הבר, נאם-ה) **"ירמיהו כג.כח--(כלומר שדברי הקוסמים והחלומות כתבן שנתערב בו מעט בר, ודבר ה' כבר שאין בו תבן כלל.**

ו ויבדבר הזה הבטיח הכתוב ואמר, שאותן הדברים שמודיעין המעוננים והקוסמים לאמות ומקצבין--הנביא יודיע לכם דברי האמת, ואין אתם צריכין למעונן וקוסם וכיוצא בו: שנאמר "לא-ימצא בך, מעביר בנו-ובתו באש . . . פי הגוים האלה . . . נביא מקרבה מאחריך" **"... דברים יח.טו.**)

ז הא למדת שאין הנביא עומד לנו, אלא להודיענו דברים העתידים להיות בעולם, משבע ורעב מלחמה ושלום וכיוצא בהן; ואפילו צרכי יחיד מודיע לו, כשאלו שאבדה לו אבדה והלך לנביא להודיעו מקומה. וכיוצא באלו הדברים, הוא שיאמר הנביא--לא שיעשה דת אחרת, או יוסיף מצוה או יגרע.

ח [ד] דברי הפרענות שהנביא אומר, כגון שיאמר פלוני ימות או שנה פלונית שנת רעב או מלחמה וכיוצא בדברים אלו--אם לא עמדו דבריו, אין בזה הכחשה לנבואתו; ואין אומרין הנה דבר דברת ולא בא: שהקדוש ברוך הוא "אך אפים ורב-חסד, ונחם על-הרעה" ["יואל ב,יג"](#); ["יונה ד,ב"](#); (ואפשר שעשו תשובה ונסלח להם כאנשי נינוה, או שתלה להם כחזקיה).

ט אבל אם הבטיח על טובה ואמר שיהיה כך וכך, ולא באה הטובה שאמר--בידוע שהוא נביא שקר: שכל דבר טובה שיגזר האל, אפילו על תנאי--אינו חוזר. הא למדת, שבדברי הטובה בלבד יבחן הנביא.

י הוא שירמיהו אומר בתשובתו לחנניה בן עזיר, כשהיה ירמיה מתנבא לרעה וחנניה לטובה. אמר לו חנניה, אם לא יעמדו דברי, אין בזה ראיה שאני נביא שקר; אבל אם לא יעמדו דבריו, יודע שאתה נביא שקר: שנאמר "אך-שמע-נא את הדבר הזה" (ראה ירמיהו כח,ז).

יא [ה] נביא שהעיד לו נביא אחר שהוא נביא--הרי זה בחזקת נביא, ואין זה השני צריך חקירה: שהרי משה רבנו העיד ליהושוע, והאמינו בו כל ישראל קדם שיעשה אותו. וכן לדורות.

יב נביא שנודעה נבואתו והאמינו דבריו פעם אחר פעם, או שהעיד לו נביא, והיה הולך בדרכי הנבואה--אסור לחשב אחריו ולהרהר בנבואתו, שמא אינה אמת. ואסור לנסותו יותר מדי, ולא נהיה הולכים ומנסים לעולם: שנאמר "לא תנסו, את-ה' אלהיכם, כאשר נסיתם, במסה" (דברים ו,טז), (שאמרו "ה'יש ה' בקרבנו") שמות יז,ז. (אלא מאחר שנודע שזה נביא, יאמינו וידעו כי ה' בקרבם; ולא יהרהרו ולא יחשבו אחריו, כענין שנאמר "וידעו, כי נביא היה בתוכם") יחזקאל ב,ה; יחזקאל לג,לג).